

Przedmowa	5
Kultura i naród a przeobrażenia świata współczesnego	9
Tworzenie legendy i naukowe zadania historii. Uwagi socjologiczne z powodu dwóch nowych książek o Lelewelu	64
Wiedza i intuicja historyczna * Intuicja historyczna a zagadnienie syntezy w historii i rola indywidualności * Historyk jako kodyfikator wielkości i twórca legendy * Dwa portrety Lelewela — wspólny typ biografii * Święty Lelewel i święty Mickiewicz * Lelewel na tle problemów epoki *	
Sztuka jako element kultury historycznej	109
Sztuka i obrzęd * Sztuka i historia * Jeremi Wiśniowiecki i Jan Sobieski * Wizja piękna i wizja moralnej wielkości * Konwencja artystyczna *	
Idea narodu i idea socjalizmu w dziejach Europy nowoczesnej	118
Pojęcie narodu w historii polskiej * Moralna idea narodu i jej źródła społeczne * Idee moralne a procesy gospodarcze * Historyczne podłoże i etapy rozwoju idei socjalizmu * Klasowa i międzynarodowa idea socjalizmu a imperialistyczna faza nacjonalizmu * Duchowy dogmat narodu E. Renana i Komuna Paryska * Naród i socjalizm *	
Historyczne pojęcie Europy	152
Rewolucja Francuska. Polska i Francja. Zagadnienie granic Europy. Stolice Europy * Idea jedności Europy * Europa jako metropolia świata *	
Pierwsze polskie wydanie Kopernika <i>O obrotach ciał niebieskich</i> . Z dziejów ruchu umysłowego Warszawy w połowie XIX w.	169

Z zagadnień historii kultury polskiej pierwszej połowy XIX w.

200

Filozofia literatury — «problemy interpretacyjne» historii literatury polskiej * Okres martwoty kultury polskiej. Epigonizm romantyczny i encyklopedyzm. «Regres kulturalny» * Społeczna i kulturalna rola czasopism. «Magazyn Powszechny» Kazimierza Brodzińskiego * Schematyzm interpretacyjny zamiast historii * Serwilizm i oportunizm * Czy nie było patriotyzmu? * Zagadnienie narodu * «Uczony z książki» *

Czasopisma naukowe warszawskie w latach Królestwa Kongresowego (1815—1830)

254

Jak Fryderyk hr Skarbek został profesorem ekonomii na Uniwersytecie Warszawskim. Rodzina hrabiów Łubieńskich. Od zajęć ziemiańskich do handlowych i przemysłowych. Nowe kariery, nowe autorytety i nowe poglądy * Początki ruchu umysłowego w Królestwie — «Pamiętnik Warszawski» (1815—1821) Feliksa Bentkowskiego i Kazimierza Brodzińskiego * Warszawa mieszczańska. *Przewodnik Warszawski* (1826—1829). Stołeczna rola Warszawy * Bohater spod Somosierry. Pierwszy w polskich kupców rządzie * Ożywienie ruchu czasopiśmienniczego (1818—1821). Pierwszy tygodnik literacki. Prasa polityczna. Zagadnienie narodu i opinii publicznej * Czasopisma naukowe w latach 1828—1830 * Wydawcy i księgarze. Drukarnie * «Pamiętnik Warszawski Umiejętności Czytanych i Stosowanych». Redaktorzy. Charakter czasopisma i jego zadania * «Umiejętności moralne» i «nauki przyrodnicze» w «Pamiętniku Warszawskim Umiejętności Czystych i Stosowanych» * «Pamiętnik Fizycznych, Matematycznych i Statystycznych Umiejętności z Zastosowaniem do Przemysłu». Instytut Politechniczny * Ogólnokrajowe zainteresowania i ambicje nowych czasopism naukowych * «Kalendarz moralny na wzór Franklina» * Czasopisma naukowe i prądy filozoficzno-ideologiczne. Powołanie uczonego i przeznaczenie stanu nauczycielskiego. Przeciwno «małenkiej Warszawie» *

O światowej opinii moralnej

358

Eskimosi idą na ratunek cywilizacji atomowej * Zagadnienie publicznej opinii moralnej. Rola publicystyki naukowej * Zagadnienia moralne kultury. Nauka, literatura i sztuka * Źródła i podstawy moralności ogólnoludzkiej. Idea braterstwa ludzi. Obowiązki i prawa człowieka *

Zagadnienie humanizmu

377

Kultura i człowiek. Humanieści Polski Ludowej wobec klasy robotniczej. Zagadnienie powieści * Humanizm i indywidualność człowieka. Humanizm i komunizm * Konflikt indywidualności i społeczeństwa. Artysta wobec kapitalizmu. Niepotrzebny człowiek * Zagadnienie autonomizacji rozwoju kultury. Humanizm i myślenie historyczne * Problemy i prawdy naukowe. Stosunek do nauki burżuazyjnej. Zagadnienie moralności *

Socjologia Spencera jako element społecznej samowiedzy inteligencji w Anglii, w Polsce i Ameryce w końcu XIX stulecia. (Szkic porównawczy)	400
--	-----

Sto lat socjologii Spencera. Socjologia jako element prądów umysłowych wśród inteligencji w XIX w. * Narodziny socjologii w Polsce. Warszawa jako ośrodek socjologiczny. Ludwik Krzywicki. Socjologia, publicystyka i powieściopisarstwo. Kult Orzeszkowej dla Spencera i *Upominek*. Książka zbiorowa na cześć Elizy Orzeszkowej * Ewolucjonizm i naród. Orzeszkowa, Gumpłowicz, Asnyk * Indywidualizm i populizm w recepcji ewolucjonizmu w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Andrew Carnegie, William Graham Sumner, Lester Ward, Thorstein Veblen * Problem typów osobowych w cywilizacji współczesnej. *Ludzie terazniejsi, a cywilizacja przyszłości. Samotny tłum* *

Czy jest jeszcze inteligencja w Polsce?.	435
Cybernetyka i moralność	442
Społeczno-kulturalny awans prowincji	449
Uniwersytet i naród	489
Przemiany samowiedzy narodowej w pamiętnikarstwie Opolszczyzny	496

Ludność polska na Opolszczyźnie. Środowisko polskiej emigracji w Westfalii a ruch narodowy na Opolszczyźnie. Murarz Franciszek Bul ze wsi Grudzice pod Opolem * Po zjednoczeniu z macierzą. Ludność tubylcza, osadnicy i repatrianci we wzajemnych stosunkach * Procesy samookreślenia swojej osoby. Przynależność narodowa i samodzielność zawodowa * Procesy urbanizacji. Grupy krewnych i ich rola w repolonizacji Ziemi Odzyskanych. Więź pokrewieństwa a poczucie wspólnoty narodowej *

Chłopi — kultura — naród	526
Młodość — rewolucja — kultura — naród	547
Dialog Afryki z Europą i zagadnienie narodów afrykańskich	562
Indeks nazwisk	599